

Mahdollinen oppisopimusjärjestelmästä luopuminen puhututtaa. Seuraavassa asiaan ottavat kantaa Ammattienedistämislaitoksen rehtori Matti Taanila ja SAK:n työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne.

TYÖPAIKKAKOULUTUS- TOIMIKUNNAN MIETINNÖN HERÄTTÄMIÄ AJATUKSIA OPPISOPIMUSKOULUTUKSESTA

Oppisopimuskoulutus on vanhan keskieu-rooppalaisen oppimestari-kisälliperinteen nykyaikainen sovellutus, jolla kehittyneissä teollisuusmaissa — Suomea ja Ruotsia lukuunottamatta — annetaan nuorille ammatitaito. Suomessa sitä on käytetty vähäisessä määrin ammattikouluopetuksen rinnalla tai lisänä lähinnä sellaisilla aloilla, joilla ammattikouluopetusta ei ole lainkaan tai se alueellisesti puuttuu.

Oppisopimuskoulutuksen peruspiirteisiin kuuluu, että työnantaja solmii oppilaan kanssa oppisopimuksen, olennainen osa oppimisesta tapahtuu työharjoittelun yhteydessä, oppilas saa palkkaa työharjoittelun ajalta ja että hänellä on oppisopimuskoulutuksen jälkeen ko. ammatitaito sekä lähes varma työpaikka.

Työpaikkakoulutustoimikunta esittää mietinnössään 1990:4, että oppisopimuksesta erityisenä työsopimustyyppinä luovuttaisiin, oppisopimuslaki kumottaisiin ja työpaikkakoulutusta koskevat säännökset liitettäisiin ammatillisista oppilaitoksista annettuun lainsäädäntöön. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että tällä hetkellä erillinen, työvaltainen ammattiinkoulutusväylä nivellettäisiin muuhun tavanomaiseen ammattikoulutusjärjestelmään ja oppisopimuskoulutus vaihtoehtoisena koulutuksena lopetettaisiin.

Työpaikkakoulutustoimikunta tarkastelee mietinnössään oppisopimuskoulutustoimin-

nasta saatuja kokemuksia ja löytääkin runsaasti hyviä puolia. Kriittikkiä se esittää oikeastaan vain oppilaitoksia kohtaan, koska niillä on vain vähän halua järjestää oppisopimuskoulutukseen kuuluvia tietuopolisia kursseja. Jos tällä perusteella esitetään erään hyvänä pidetyn ammattiinkoulutusvaihtoehdon lakkauttamista, osoittaa se, että jälleen liike on tärkeämpi kuin päämäärä.

Mikä tekee oppisopimus- koulutuksesta käyttökelpoisen?

Olen työskennellyt lähes parikymmentä vuotta sellaisissa koulutuslaitoksissa, jotka ovat muun toiminnan ohella olleet toteuttamassa myös oppisopimuskoulutusta. Seuratunani sitä sekä työnantajan että varsinkin oppilaan kannalta olen pannut merkille muutamia näkökohtia, jotka tekevät oppisopimuskoulutuksesta mitä käyttökelpoisimman menetelmän ammattitaidon hankkimiseksi:

- Muutamilla aloilla oppisopimuskoulutus on perinteinen koulutusmuoto ammattikouluopetuksen rinnalla. Graafinen ala on tästä oiva esimerkki. Ei voida kuvitella, että graafisen alan ammattikouluopetus ulotetaan maassa kaikkialle, kun ammattilaisia tarvitaan alueellisesti vain muutama.
- Kun työnantaja on sidottu mukaan vastuulliseksi kouluttajaksi, työpaikan lait-

teet ovat myös koulutuskäytössä, ja monesti suuriltakin opetuslaitteinvestoinneilta säästytään.

- Toisaalta nopean teknisen kehityksen valitessa syntyy jatkuvasti uusia ammattitaitovaatimuksia, joita vastaavaa koulutusta ei mitenkään voida hoitaa kiinteämuotoisella koulutusjärjestelmällä. Siihen tarvitaan koulutuskysyntään nopeasti ja joustavasti reagoivaa oppisopimuskoulutusta.
- Oppisopimusoppilaaksi valikoituu pääasiassa sellainen oppilasaines, joka haluaa mahdollisimman nopeasti saada haluamansa ammattikoulutuksen ja päästä työhön. Useimmat heistä eivät mene ammattikouluun, ”koska siellä on niitä kieliä ja matematiikkaa niin paljon”. Jos oppisopimusjärjestelmää ei olisi, suurin osa heistä jäisi ilman minkäänlaista ammattikoulutusta.

Ongelmia ja kritiikkiä

Arvosteluakin oppisopimuskoulutusta kohtaan voidaan esittää. Oppilaiden mukaan heillä saatetaan työharjoittelun aikana teettää koulutuksen kannalta toisarvoista työtä; jopa lakaisemaan päivän päätteeksi omat jälkensä työpajassa. Todellisiakin ongelmia saattaa esiintyä: Oppilastyövoimaa voidaan käyttää työpaineiden tasaukseen siten, että koulutusohjelmat kokonaisuutena kärsivät. Nämä ovat kuitenkin ongelmia, jotka voidaan poistaa oppisopimuskoulutuksen valvontaa tehostamalla.

Yleensä voidaan todeta, että oppisopimuskoulutuksen arvostelijat epäilevät työnantajan motiiveja; oletetaan, että nyt työnantaja jollakin tapaa hyötyy oppisopimusoppilaasta. — Takanapäin pitäisi jo olla ne ajat, jolloin koulutusta ei nähty yrityksen ja yksilön yhteisenä etuna.

Mitä sitten oppisopimuskoulutuksen nieltäminen muuhun ammattikoulutusjärjestelmään tulisi merkitsemään? Olen kuullut muutoksen puolestapuhujan sanovan, ettei mitään; järjestelmä vain paranee entisestään.

Näen kuitenkin, että jos oppilaan ja työnantajan välisestä sopimuksesta luovutaan, luovutaan myös työnantajan sitoutumisesta koulutuksen järjestämiseen ja työpaikan takaamiseen. Oppilaan mielenkiinto koulutusta kohtaan lakkaa.

En myöskään jaksa uskoa, että oppisopimuskoulutus nyt muutoksen jälkeen alkaisikin kiinnostaa ammattikouluja, joiden suuren puutteena pidetään monesti olemattomia yhteyksiä elinkeinoelämään. Joka tapauksessa uusi järjestelmä merkitsisi toteutuessaan sitä, että yritykset delegoisivat osan henkilöstönsä rekrytointia ammattikoululle, mikä ei tulle kysymyksen.

Oppisopimuskoulutus edustaa nykyään vaihtoehtoista tietä ammattiin sellaiselle nuorelle, joka ei halua tavanomaiseen koulutukseen. Kun siitä on runsaasti hyviä kokemuksia on vaikea ymmärtää, ettei sitä voida yhtenä vaihtoehtona kehittää ammattitaidon saamiseksi.

MATTI TAANILA
